

Tēzes virsraksts: Grūtību nošķiršana no nepārvaramas varas apstākļiem prasībā par līguma izbeigšanu, sakarā ar saistības izpildījuma neiespējamību

Tēze: Prasībā par līguma izbeigšanu, sakarā ar saistības izpildījuma neiespējamību ir nepieciešams noskaidrot, vai konkrētajā gadījumā ir iestājušies nepārvaramas varas apstākļi, kas dotu pamatu vienai pusei izvairīties no saistību izpildes, piemēram, prasīt nekavējošu līguma izbeigšanu. Svarīgi ir nošķirt nepārvaramas varas gadījumu no līguma izpildes grūtībām, kad kāds notikums būtiski maina līguma līdzsvaru, taču nepadara tā izpildi neiespējamu. Piemēram, vienas puses izpildes samaksas ir pieaugušas vai arī izpildījuma, ko saņem puse, vērtība ir samazinājusies.

Latvijas Republikas Augstākās tiesas

Senāta Civillietu departamenta

2011.gada 26.janvāra

S P R I E D U M S

Lietā Nr. SKC-11/2011

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departaments šādā sastāvā:

tiesas sēdes priekšsēdētājs senators V.Jonikāns

senators referents N.Salienieks

senatore S.Lodziņa,

piedaloties prasītājas SIA „Arka Investīcijas” pārstāvim zvērinātam advokātam E.Radziņam un atbildētājas SIA „Post-Nevada” pārstāvim zvērinātam advokātam A.Eglītim,

atklātā tiesas sēdē izskatīja civillietu sakarā ar atbildētājas SIA „Post-Nevada” kasācijas sūdzību par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2009.gada 3.jūnija spriedumu SIA „Arka Investīcijas” prasībā pret SIA „Post-Nevada” par nomas līguma izbeigšanu, nomas maksas parāda piedziņu un SIA „Post-Nevada” pretprasībā par nomas līguma atcelšanu un samaksātās drošības naudas piedziņu.

Aprakstošā daļa

[1] Starp SIA „ARKA Investīcijas” kā iznomātāju un SIA „Post-Nevada” kā nomnieku 2006.gada 17.jūlijā tika noslēgts neapdzīvojamo telpu nomas līgums Nr.06.2006/NL – 3 (turpmāk - nomas līgums), ar kuru SIA „Post-Nevada” nomas lietošanā tika nodotas neapdzīvojamās telpas nekustamā īpašumā Rīgā, [...] ielā 38a, ar kopējo platību 423,5 kv.m. Atbilstoši nomas līguma nosacījumiem, nomas maksa saskaņā ar iznomātāja izrakstītajiem rēķiniem nomniekam bija jānomaksā līdz kārtējā mēneša desmitajam datumam.

[2] SIA „Arka Investīcijas” 2006.gada 30.novembrī iesniegusi Rīgas pilsētas Centra rajona tiesā prasību pret SIA „Post-Nevada” par saistību izpildi un parāda piedziņu, norādot, ka SIA „Post-Nevada” nav apmaksājusi rēķinus par telpu lietošanu no 2006.gada septembra līdz 2006.gada novembra mēnesim, tādejādi atbildētājam par telpu lietošanu ir uzkrājies parāds Ls 25 569,32 apmērā.

Prasītāja lūgusi piedzīt no atbildētājas nomas maksas parādu un līgumsodu, kas kopā uz prasības iesniegšanas dienu sastādījis Ls 25 569,32, noteikt prasītājas tiesības saņemt no atbildētājas 6% gadā no kopējās parāda summas līdz tiesas sprieduma izpildei, kā arī piedzīt no atbildētājas samaksāto valsts nodevu un citus tiesāšanās izdevumus.

[3] Atbildētāja SIA „Post-Nevada” 2007.gada 30.martā iesniegusi tiesā pretprasību, kurā lūgusi atcelt 2006.gada 17.jūlijā starp SIA „Arka Investīcijas” un SIA „Post-Nevada” noslēgto telpu nomas līgumu ar 2006.gada 1.septembri, piedzīt no SIA „Arka Investīcijas” par labu SIA „Post –Nevada” samaksāto drošības naudu Ls 8728,84, kā arī piedzīt visus tiesāšanās izdevumus.

Pretprasībā norādīts, ka SIA „Post-Nevada” likumā noteiktajā kārtībā iesniegusi Rīgas domē iesniegumu ar lūgumu izsniegt atļauju spēļu zāles atvēršanai. Ar Rīgas domes 2005.gada 29.augusta lēmumu atteikts izsniegt SIA „Post-Nevada” minēto atļauju. Ņemot vērā šo apstākli SIA „Post-Nevada” 2006.gada 31.augustā nosūtīja prasītājam paziņojumu par nepārvaramas varas apstākļu iestāšanos un par nomas līguma izbeigšanu ar 2006.gada 1.septembri. Prasītājam papildus bija lūgts atmaksāt saņemto drošības depozītu.

Pušu starpā noslēgtā līguma nosacījumos starp nepārvaramas varas apstākļiem, tika ietverti gadījumi, kad tiek pieņemti administratīvi akti, kas padara neiespējamu vienas vai otras puses darbību. Ar Rīgas domes lēmuma pieņemšanu neizsniegt atļauju spēļu zāles atvēršanai, atbildētājas darbība minētajās telpās ir kļuvusi neiespējama, līdz ar ko Rīgas domes lēmuma pieņemšana ir uzskatāma par nepārvaramas varas apstākli.

[4] Prasītāja iesniegusi prasības papildinājumus, lūdzot atzīt par izbeigtu ar 2007.gada 30.aprīli starp SIA "ARKA Investīcijas" un SIA „POST – NEVADA” 2006.gada 17.jūlijā noslēgto nomas līgumu un piedzīt no atbildētājas nomas maksas un līgumsoda parādu, kas kopā ar PVN uz 2007.gada 30.aprīli sastāda Ls 83 737,91.

[4] Ar Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2007.gada 27.jūnija spriedumu prasība noraidīta un pretrprasība apmierināta.

[5] Izskatījusi lietu sakarā ar prasītājas apelācijas sūdzību, Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija ar 2009.gada 3.jūnija spriedumu prasību apmierinājusi daļēji: izbeigusi 2006.gada 17.jūlijā noslēgto nomas līgumu ar 2007.gada 1.martu un piedzinusi no atbildētājas prasītājas labā nomas maksas parādu Ls 40 880,07, līgumsodu Ls 40 880,07 un tiesas izdevumus Ls 1109,78, kā arī noteikusi prasītājas tiesības līdz sprieduma izpildei saņemt likumiskos 6% gadā no pamatparāda summas, bet pretrprasību noraidījusi.

[5.1] Apelācijas instances tiesa konstatējusi, ka Rīgas domes 2006.gada 29.augusta lēmums nav iekļaujams nomas līgumā sniegtās nepārvaramas varas definīcijā tādēļ, ka šāda lēmuma pieņemšanas iespējamību atbildētāja varēja paredzēt tāpat kā lēmumu par atļaujas piešķiršanu, jo likumdošana, uz kuras pamata administratīvais akts izdots, kopš līguma noslēgšanas netika mainīta.

[5.2] Tiesa konstatējusi, ka pirmās instances tiesa ir sašaurināti tulkojusi līguma 12.2.punktu, atsaucoties tikai uz minētā punkta 2.daļu, kas dod skaidrojumu līguma 12.2.punktā lietotajam jēdzienam "nepārvarama vara". Pirmās instances tiesa nav ņēmusi vērā, ka līguma 12.punkts paredz līdzēju atbildību un nevis nosaka līguma atcelšanas vai izbeigšanas gadījumus, kas savukārt ir precīzi noteikti līguma 3.punktā. Tāpat tiesa nav ņēmusi vērā, ka līguma 12.2.punktā ir paredzēta līdzēju atbildība par pusei nodarītajiem zaudējumiem, nosakot, ka zaudējumus nav jāatlīdzina, ja tie radušies nepārvaramas varas rezultātā. Tādējādi pirmās instances tiesa, izskatot jautājumu par līguma atcelšanu, ir nepamatoti piemērojusi līguma 12.2.punktu, paplašinot minētajā punktā ietverto pušu vienošanos un attiecinot to arī uz puses tiesībām vienpusēji atkāpties no līguma, lai gan par to 12.2.punktā puses nebija vienojušās.

[5.3] Saskaņā ar nomas līguma 1.3.punktu nomātās telpas tika nodotas nomniekam spēļu zāles un kafejnīcas vajadzībām, t.i., nomnieks telpas varēja izmantot gan spēļu zāles, gan kafejnīcas vajadzībām. Turklāt atbildētāja paredzēja iespēju, ka telpās izvietotā

kafejnīca darbosies neatkarīgi no spēļu zāles darbības, uz ko norāda līguma 11.1.punkts, kurā prasītāja deva savu piekrišanu daļu no telpām nodot apakšnomā „SIA „Vernisāža centrs”.

[5.4]Atsaucoties uz Civillikuma 2113.panta noteikumiem, kas noteic, ka par nomas līguma priekšmetu var būt visas ķermeniskas lietas, ko nav aizliegts atsavināt, kā arī tiesības, tiesa norādījusi, ka starp pusēm noslēgtais līgums paredzēja nedzīvojamo telpu nomu un nevis prasītājai piederošo telpu pielāgošanu kādas konkrētas komercdarbības veikšanai. Savukārt telpu nomas līguma izpildes priekšnosacījums ir telpu pastāvēšana dabā, lai nomnieks tās varētu lietot, kā arī ierobežojumu nepastāvēšana no iznomātāja puses telpu lietošanai. Tā kā konkrētajā gadījumā līgums tika noslēgts par telpu nomu, un nekādi ierobežojumi telpu nomai nepastāvēja, Civillietu tiesu kolēģija piekritusi prasītājas paustajam viedoklim, ka nav pamatots pirmās instances tiesas secinājums, ka Rīgas domes 2006.gada 29.augusta lēmums ir bijis par iemeslu, kura dēļ atbildētāja vairs nav varējusi turpināt telpu nomas līguma izpildi.

[5.5.] Nomas līguma 3.6.punktā paredzēts, ka nomnieks ir tiesīgs jebkurā laikā izbeigt līgumu pirms tā darbības termiņa beigām, rakstveidā brīdinot par to iznomātāju 6 mēnešus iepriekš. Šajā sakarā Civillietu tiesu kolēģija atzinusi, ka SIA „Post-Nevada” 2006.gada 31.augusta paziņojums par nomas līguma izbeigšanu ar nākamo dienu, t.i. 2006.gada 1.septembri neatbilst noslēgtā nomas līguma nosacījumiem par nomas līguma izbeigšanu.

Tādējādi, atsaucoties uz Civillikuma 1587.pantu, kas noteic, ka tiesīgi noslēgts līgums uzliek līdzējam pienākumu izpildīt apsolīto, un ne darījuma sevišķais smagums, ne arī vēlāk radušās izpildīšanas grūtības nedod vienai pusei tiesību atkāpties no līguma, tiesa atzinusi, ka starp SIA „Arka Investīcijas” un SIA „Post-Nevada” noslēgtais nomas līgums izbeidzams ar 2007.gada 1.martu, t.i., sešus mēnešus pēc atbildētājas 2006.gada 31.augusta paziņojuma.

[6] Par spriedumu atbildētāja iesniegusi kasācijas sūdzību, kurā lūgusi spriedumu atcelt un nodot lietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Kasācijas sūdzībā norādīti šādi argumenti.

[6.1] Tiesa nav ņēmusi vērā Civillikuma 2147.pantu, kas noteic, ka pienākums maksāt nomas maksu atkrīt un jau samaksātais maksājums jāatdod atpakaļ, ja nomājamā lieta palikusi nelietota tāda notikuma dēļ, kuram nav devis iemeslu nomnieks un kurš noticis bez viņa vainas. SIA „Post-Nevada” iznomāja telpas savas komercdarbības

veikšanai, ar nolūku nomājamās telpās atvērt spēļu zāli un organizēt azartspēles. Līdz ar to līdz atļaujas saņemšanai atbildētāja telpas nesāka lietot un neuzsāka līgumā paredzētos remonta darbus, lai pielāgotu telpas spēļu zāles vajadzībām.

[6.2] Apelācijas instances tiesa nav vērtējusi, vai konkrētajā gadījumā, kad telpu lietošana netika uzsākta dēļ apstākļa, ka atbildētājam ar administratīvo aktu netika atļauta spēļu zāles atvēršana, nav piemērojami Civillikuma 2144.panta nosacījumi, kas paredz, ja nomas vai īres priekšlaicīgai izbeigšanai bijis likumīgs pamats, tad nomas vai īres maksa kaut gan arī tūlī jāsamaksā, bet tikai par patieso nomas vai īres laiku.

[6.3] Apelācijas instances tiesas attieksme spriedumā pret pušu starpā noslēgto līgumu ir bijusi nevis kā saprātīgai un neitrālai personai, bet gan kā prasītājas faktiskajai interešu pārstāvei. Proti, apelācijas instances tiesa pievienojās prasītājas viedoklim, ka iznomātās telpas var izmantot kafejnīcas vajadzībām, bet ignorēja atbildētājas gribas izteikumu līgumā – telpas nomāt spēļu zāles ierīkošanai, piedāvājot tādu paplašinātu līguma mērķa interpretāciju, kas izslēdza pamatu nomas līguma izbeigšanai. Tādējādi apelācijas instances tiesa nepamatoti izslēdza nepārvaramas varas apstākli kā pamatu līguma izbeigšanai, nepiemērojot Civillikuma 2147.panta 2.punktu.

[6.4] Ņemot vērā, ka Rīgas domes lēmuma pārsūdzība administratīvajā tiesā nenodrošina lietas ātru izskatīšanu (lietas izskatīšanas cikls trijās instancēs 2,5-3 gadi) un ņemot vērā līguma termiņu un telpu lietošanas aktualitāti, ir secināms, ka līguma izpildes neiespējamība ir kļuvusi par absolūtu, kas ir pamats piemērot Civillikuma 1543.pantu.

Arī UNIDROIT Starptautiskie Komerclīgumu principu 7.1.7.pants paredz ka līdzēju saistību neizpilde ir atvainojama, ja līdzējs pierāda, ka šādas saistību neizpildes cēlonis ir šķērslis, kas nepakļaujas šī līdzēja kontrolei, un to nevarēja saprātīgi paredzēt līguma noslēgšanas brīdī un ka ievērojot visu rūpību līdzējs nevarēja novērst sekas, kas iestājas pie šiem apstākļiem.

[6.5] Tiesa nepamatoti atzinusi, ka atbildētāja iznomātās telpas varēja izmantot arī citiem mērķiem, piemēram, kafejnīcas ierīkošanai, jo no nomas maksas apmēra izriet, ka tik augsta nomas maksa ir maksājama tikai par telpām, kas tiek izmantotas azartspēļu rīkošanai, ko tiesas sēdē atzinusi arī prasītāja. Tādējādi, tiesa, izvērtējot pretprasību par līguma atcelšanu, nav analizējusi Civillikuma 1589.pantu kopsakarā ar līguma raksturu, kas novedis pie nepareiza tiesas sprieduma.

[6.6] Tiesa, nevērtējot Rīgas domes 2006.gada 29.augusta lēmumu, nepamatoti atzinusi, ka lēmuma pieņemšanas iespējamību atbildētāja varēja paredzēt, tāpat kā lēmumu par atļaujas piešķiršanu.

[6.7] Ņemot vērā to, ka minētais Rīgas domes lēmums liedza atbildētājam iespēju lietot iznomātās telpas azartspēļu rīkošanai, tiesai bija jāpiemēro Civillikuma 1543.pants, saskaņā ar kuru līgumi par kaut ko neiespējamu nav spēkā.

[6.8] Tiesa pārkāpusi Civilprocesa likuma 192.panta noteikumus, jo noprieda izbeigt līgumu ar 2007.gada 1.martu, t.i., ar datumu, kuru nelūdza neviena no pusēm.

[7] Paskaidrojumos sakarā ar iesniegto kasācijas sūdzību prasītāja izteikusi iebildumus pret tajā norādītajiem argumentiem, lūdzot Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2009.gada 3.jūnija spriedumu atstāt negrozītu, bet kasācijas sūdzību noraidīt.

[8] Senāta tiesas sēdē atbildētājas pārstāvji uzturēja kasācijas sūdzību pilnā apmērā, bet prasītājas pārstāvis lūdza noraidīt kasācijas sūdzību kā nepamatotu.

Motīvu daļa

[9] Pārbaudījis lietā esošā sprieduma likumību attiecībā uz personu, kas to pārsūdzējusi, un attiecībā uz argumentiem, kas minēti kasācijas sūdzībā, kā to nosaka Civilprocesa likuma 473.panta pirmā daļa, Senāts uzskata, ka apelācijas instances tiesas spriedums atstājams negrozīts.

[10] No iesniegtās kasācijas sūdzības redzams, kasācijas sūdzības iesniedzēja uzskats, ka apelācijas instances tiesa nepamatoti nepiemēroja Civillikuma 2147.panta 2.punktu, citiem vārdiem, nepamatoti noraidījusi atbildētājas pretprasībā izvirzīto nepārvaramas varas apstākli kā pamatu nomas līguma izbeigšanai.

[10.1] Civillikuma 1587.pantā noteikts, ka tiesīgi noslēgts līgums uzliek līdzējam pienākumu izpildīt apsolīto, un ne darījuma sevišķais smagums, ne arī vēlāk radušās izpildīšanas grūtības nedod vienai pusei tiesību atkāpties no līguma, kaut arī atlīdzinot otram zaudējumus.

[10.2] Tomēr likums ir paredzējis gadījumus, kad nomnieks var tikt atbrīvots pilnībā vai daļēji no savu saistību izpildes.

Tajā skaitā Civillikuma 2147.pants noteic, ka pienākums maksāt nomas maksu atkrīt un jau samaksātais maksājums jāatdod atpakaļ (viens un otrs pilnīgi vai pa daļai), ja nomājamā vai īrējamā lieta palikusi nelietota tāda notikuma dēļ, kuram nav devis iemeslu

nomnieks vai īrnieks un, kurš noticis bez viņa vainas. Savukārt no minētās tiesību normas 2.punkta izriet, ka par šādu notikumu uzskatāms gadījums, kad nomnieks nepārvaramas varas dēļ zaudē iespēju lietu lietot. Proti, nepārvarama vara ir objektīvs apstāklis, kas atbrīvo parādnieku no līguma saistību izpildes.

Jēdziena „nepārvaramā vara” skaidrojums likumā nav dots. Tādēļ uz to var tikt attiecināti gan romiešu tiesībās apzīmētie apstākļi, gan UNIDROIT Starptautisko komercīgumu principu 7.1.7.pantā ietvertais formulējums, gan Latvijai saistošās ANO 1980.gada 11.aprīļa (Vīnes) Konvencijas par starptautiskajiem preču pirkuma-pārdevuma līgumiem 79.panta 1.punkta formulējums, kā arī tiesību zinātnē dotā nepārvaramas varas definīcija vai vispārīgs skaidrojums, turklāt minētais uzskaitījums nav izsmeļošs (*sk. Senāta 2009.gada 11.februāra spriedumu lietā. Nr.30/2009*).

Piemēram, no ANO 1980.gada 11.aprīļa (Vīnes) Konvencijas par starptautiskajiem preču pirkuma-pārdevuma līgumiem 79.panta izriet, ka puse neatbild par jebkuras savas saistības neizpildīšanu, ja pierādīts, ka tā bija tāda šķēršļa radīta, kuru puse nespēj kontrolēt, no puses saprātīgi nevarēja gaidīt šī šķēršļa ņemšanu vērā, līgumu slēdzot, vai izvairīšanos no šī šķēršļa, vai šķēršļa, vai tā seku pārvarēšanu, šķērslis nav puses vai tās kontrolē esošas personas rīcības dēļ. Proti, nepārvaramas varas institūta koncepcija sastāv no četriem elementiem:

- 1) notikums, no kura nav iespējams izvairīties un kura sekas nav iespējams pārvarēt;
- 2) saprātīga persona līguma noslēgšanas brīdī notikumu nevarēja paredzēt;
- 3) notikums nav radies puses vai tās kontrolē esošas personas rīcības dēļ;
- 4) notikums saistību izpildi padara ne tikai apgrūtināšu, bet neiespējamu (*sk. Tom Southerington. Impossibility of Performance and Other Excuses in International Trade //http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/southerington.html, citēts pēc L.Škoba, I.Sakārne, S.Novicka. 1980.gada ANO Konvencijas par starptautiskajiem preču pirkuma līgumiem pamatjautājumi. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2004.,194.lpp.*).

Līdzīgas prasības, apkopojot Civillikuma dažādos pantos minētos noteikumus par nepārvaramu varu, izvirza arī Civillikums (*sk. Agris Bitāns. Civiltiesiskā atbildība un tās*

veidi. Rīga: AGB, 1997, 109.lpp.). Proti, par nepārvaramas varas apstākļiem ir jāatzīst tādi apstākļi,

- kas pie līguma slēgšanas pusēm nebija zināmi (*Civillikuma 1543.p., sk. arī Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Saistību tiesības/ red.K.Torgāns. Rīga: Mans Īpašums, 1998, 98-99.lpp.*),
- kas padara līguma izpildi neiespējamu vispār un nevis tikai vienai pusei (*Civillikuma 1543., 2147.pants*),
- kas nav iestājušies parādnieka vainas dēļ (*Civillikuma 1543., 2147.pants*),
- no kuriem nav iespējams izvairīties vai kurus nav iespējams novērst, neraugoties uz visām parādnieka pūlēm (*2148.panta 1.punkts, 2234.pants*).

[10.3] Ievērojot iepriekš minēto, ir nepieciešams noskaidrot, vai konkrētajā gadījumā bija iestājušies nepārvaramas varas apstākļi, kas dotu pamatu atbildētājam izvairīties no saistību izpildes, t.sk., prasīt nekavējošu nomas līguma izbeigšanu, sakarā ar saistības izpildījuma neiespējamību.

Senāts piekrīt kasācijas sūdzības iesniedzējas viedoklim, ka atļaujas nepiešķiršana radīja kasācijas sūdzības iesniedzējai nepārvaramu šķērslī, kas bija ārpus tās kontroles, izmantot nomātās telpas azartspēļu zāles vajadzībām. Taču, Senāta ieskatā, šāda šķēršļa rašanās pati par sevi vēl nerada tiesības izvairīties no saistību izpildes, jo minētais ir tikai viens no kritērijiem, lai atzītu nepārvaramas varas esību. Proti, ir nošķirams nepārvaramas varas gadījums no grūtībām, kad kāds notikums būtiski maina līguma līdzsvaru (*piemēram, vienas puses izpildes izmaksas ir pieaugušas vai arī izpildījuma, ko saņem puse, vērtība ir samazinājusies*).

Apelācijas instances tiesa secinājusi, ka atbildētāja varēja paredzēt par neiespējamību izmantot nomātās telpas azartspēļu zāles vajadzībām, ja pašvaldība nepiešķirs attiecīgu atļauju. Tādējādi atzīstams, ka kasācijas sūdzības iesniedzējai (uz līguma noslēgšanas brīdi) bija zināms, ka bez attiecīgas atļaujas tā nevarēs ierīkot azartspēļu zāli nomātajās telpās, ja šī atļauja no pašvaldības puses netiks piešķirta. Proti, rīkojoties saprātīgi, atbildētāja šo gadījumu (atļaujas neizsniegšanu) varēja paredzēt.

Tāpat apelācijas instances tiesa atzinusi, ka atbildētāja telpas varēja izmantot gan spēļu zāles, gan kafējnīcas vajadzībām, t.i., atbildētājai bija iespēja izmantot nomātās telpas arī tikai kafējnīcas vajadzībām. Līdz ar to Senāta ieskatā atbildētājas līguma izpildes

izmaksas, izmantojot telpas tikai kafejnīcas vajadzībām, nenoliedzami bija pieaugušas, kas norāda uz iespējamām līguma izpildes grūtībām, bet pats par sevi nav pamats atzinumam, ka iestājušies nepārvaramas varas apstākļi (*Nepārvaramas varas gadījumā saistību izpilde ir neiespējama, bet grūtību gadījumā, lai arī iespējama, tā ir ļoti apgrūtināta. Turklāt grūtību gadījumā mērķis joprojām paliek saistību izpilde (kaut arī ar citiem noteikumiem). Nepārvaramas varas gadījumā saistību izpilde tiek vai nu atcelta uz laiku, vai arī saistības vispār tiek izbeigtas. (sk. arī L.Škoba, I.Sakārne, S.Novicka. 1980.gada ANO Konvencijas par starptautiskajiem preču pirkuma līgumiem pamatjautājumi. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2004.,194.lpp.)).*

Ievērojot iepriekš minēto, Senāts uzskata, ka konkrētajā gadījumā nav konstatējami nepārvaramas varas apstākļi un šis kasācijas motīvs šajā sakarā ir noraidāms.

[11] Senāts uzskata par nepamatotu kasācijas sūdzības iesniedzējas argumentu, ka apelācijas instances tiesa, pievienojoties prasītājas viedoklim, ka iznomātās telpas var izmantot kafejnīcas vajadzībām un ignorējot atbildētājas gribas izteikumu līgumā – telpas nomāt spēļu zāles ierīkošanai, darbojusies kā prasītājas faktiskais interešu pārstāvis, nevis kā tiesa.

Apelācijas instances tiesa, izvērtējot nomas līguma 1.3.punktu ar citiem lietā esošajiem pierādījumiem, secinājusi, ka atbilstoši šī punkta noteikumiem nomātās telpas tika nodotas nomniekam spēļu zāles un kafejnīcas vajadzībām, t.i., nomnieks telpas varēja izmantot gan spēļu zāles, gan kafejnīcas vajadzībām.

Šis secinājums balstīts uz lietā esošo pierādījumu novērtēšanu, bet kasācijas instances tiesas kompetencē neietilpst lietas faktisko apstākļu noskaidrošana, pierādījumu pārbaude un vērtēšana, t.sk., pierādījumu pārvērtēšana (*sk. Civilprocesa likuma 450.panta trešo daļu*). Turklāt, tas vien, ka procesa dalībnieka un tiesas viedoklis par lietā esošo pierādījumu novērtējumu atšķiras, nevar būt par pamatu secinājumam, ka tiesa nav noskaidrojusi objektīvo patiesību lietā un nav pilnīgi, vispusīgi un objektīvi izvērtējusi lietā esošos pierādījumus.

Ņemot vērā iepriekš minēto, Senāts uzskata, ka šis kasācijas motīvs ir noraidāms, jo ir vērsts uz lietā esošo pierādījumu pārvērtēšanu, kas neietilpst kasācijas instances kompetencē.

[12] Senāts uzskata par nepamatotu kasācijas sūdzības iesniedzējas argumentu, ka ņemot vērā pašvaldības lēmumu, kas liedza atbildētājai iespēju lietot iznomātās telpas azartspēļu rīkošanai, tiesai bija jāpiemēro Civillikuma 1543.pants, saskaņā ar kuru noslēgtais nomas līgums bija atzīstams par spēkā neesošu kā līgums par kaut ko neiespējamu.

Civillikuma 1543.pants noteic, ka līgumi par kaut ko neiespējamu nav spēkā; bet kad izpildīšana ir neiespējama nevis vispārīgi, bet tikai apsolītājam, vai kad neiespējamība ir viņa paša darbības sekas, tad viņam jāatlīdzina zaudējumi tam, kam viņš devis apsolījumu. Ja apsolījuma priekšmets ir alternatīvs un vienu no priekšmetiem nav iespējams izpildīt, tad saistība uzskatāma par beznosacījuma saistību, kas vērsta tikai uz iespējamo priekšmetu.

No iepriekš minētās tiesību normas izriet, ka līguma neiespējamība ir vērtējama nevis no parādnieka iespēju viedokļa, bet pēc tā, vai likumā noteiktā darbība objektīvi ir neiespējama (*sk. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ceturtā daļa. Saistību tiesības. Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcija.-Rīga, Mans īpašums, 1998, 98.lpp.*). No lietas materiāliem redzams, ka atbildētāja līguma neiespējamību saista ar nepārvaramas varas apstākļu esību šajā lietā. Taču, kā jau norādīts iepriekš (*sk. šā sprieduma 10.pkt.*), konkrētajā gadījumā nav konstatējami nepārvaramas varas apstākļi, kā arī apstākļi, kas liecinātu par līguma neiespējamību. Līdz ar to apelācijas instances tiesai nebija pamata atzīt starp pusēm noslēgto nomas līgumu par spēkā neesošu saskaņā ar Civillikuma 1543.pantu.

[13] Senāts uzskata par nepamatotu kasācijas sūdzības iesniedzējas argumentu, ka tiesa pārkāpusi Civilprocesa likuma 192.panta noteikumus, jo nosprieda izbeigt līgumu ar 2007.gada 1.martu, t.i., ar datumu, kuru nelūdza neviens no pusēm.

Atbilstoši Civilprocesa likuma 192.pantam, ievērojot Civilprocesa likuma 432.panta otrās daļas noteikumus, apelācijas instances tiesa taisa spriedumu par prasībā noteikto prasības priekšmetu un uz prasībā norādītā pamata, nepārsniedzot prasījuma robežas. Citiem vārdiem, tiesai, taisot spriedumu, ir saistošs prasītāja materiāltiesiskais prasījums, kura likumību un pamatotību tiesai jāpārbauda, kā arī pamats – apstākļi, uz kuriem prasītājs pamato savu prasījumu. Savukārt norāde, ka prasījums nedrīkst pārsniegt prasījuma robežas norāda uz tiesas tiesībām izspriest lietu pēc būtības prasījuma ietvarā, t.i., tiesa nevar pārsniegt prasījumu, bet ir tiesīga to apmierināt daļēji, piemēram, samazinot piedzenamo zaudējumu apmēru.

Apelācijas instances tiesa savā spriedumā konstatējusi, ka gan prasītāja savā prasībā, gan atbildētāja savā pretprasībā lūgusi izbeigt nomas tiesiskās attiecības. Tātad, gan prasītājas celtās prasības, gan atbildētājas pretprasības mērķis ir izbeigt starp pusēm noslēgto nomas līgumu.

Ņemot vērā, ka prasības pamatu veido apstākļi (juridiskie fakti), ar kuriem tiesību normu hipotēzes saista strīda pušu materiāltiesiskās attiecības esamību, grozīšanos vai izbeigšanos, bet faktu sastāvu, kas jāpierāda lietā, galīgi nosaka tiesa saskaņā ar tām materiālo tiesību normām, kuru hipotēzēs ir norādīti fakti, kas nosaka pušu apstrīdētās un aizskartās tiesības un tām atbilstošus pienākumus (*sk. Civilprocesa likuma komentāri. Trešais papildinātais izdevums. Autoru kolektīvs. Prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcija. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 32.lpp.*), Senāts uzskata, ka apelācijas instances tiesa bija tiesīga (prasījuma ietvarā) samazināt prasītāja lūgto līguma izbeigšanas termiņu.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474.panta panta 1.punktu, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāts

n o s p r i e d a

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2009.gada 3.jūnija spriedumu atstāt negrozītu, bet SIA „Post-Nevada” kasācijas sūdzību noraidīt.

Spriedums nav pārsūdzams.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs	senators	(paraksts)	V.Jonikāns
	senators	(paraksts)	N.Salienieks
	senatore	(paraksts)	S.Lodziņa